

Lótor

Vas-taps, vas-taps, vas-taps, vas-taps köszönti az elnökség bevonulását. A zúgás erősödik, amikor a két magyar vendéget említik. Vagy háromszázan a négyszáz személyes gyűlésteremben, háromszáz akszakal és karaszakal, aszszonyság és leányzó az almatai ujugurok közül. Te jó Isten. Születésnap, az ötvenéves Rahimzsant köszöntik társai. Jubileum. E százezres kicsi töredék harminc írója. A főnök, úgy tetszik, Ahmetzsán. Amaz a helyettes. Úgyhogy, ha úgy alakul, azonnal megvan a nagyujgur álladalom tisztikara.

Rahimzsán kaftánt kap és süveget, kaftán csak becsületes embernek, akszakalnak jár, a tömeg negyede gyermek, jól látod, a nyakukban vereskendő, a kazak szövetség oroszul költő kazak főnöke moszkvaiul köszönti a félszázados évfordulót, majd az ünnep kellős közepén föláll, dolga végeztével mennie kell, másutt, másik gyűlése. A szószéken most ujugurul értékeli kritikusa Rahimzsán költészetét, hírlapíró szól róla, a költő mellett megszeppent élete párja, jön a szószékre a félszázéves költő tanára, s beszéde közben tanítványáról írott dalát szavali fürgeteges erővel ujugurul, ujugur színész lép a hangfölvévhöz, költő jön s szaval, az ülést vezető tovaris moszkvaiul, körbe mindenki feszt ajándékozza a hőst, írónkat, a legnagyobbat, van belőle, mondom harminc, a kazak rádió főszerkesztője hangfölvételt ad a mesternek, most a cserkészek ajándékoznak, az ujugur lap nevében kirgiz költő köszönti, kicsi a kicsit Kazakisztánban, nagy költőbáty szól derűtséget okozván a népben, újfent költőtárs, ujugur főlős gyermekek szavalókorusa ünnepeltet, majd az ünnepelt szól vala, ámen.

Téblábolnánk, ám az asszony sebesen meghív hozzájuk, menjünk velük, ünnepeljünk együtt. Értem, hogyne, ha ujugurul kukkot sem, ezt azonnal, örömmel, Ahmetzsán, a főnök ültet terepjárójába, irány Almata ujugur negyede, almatai kertváros a téli hóban, úttalan utakon, távol a fénytől háromnegyedmillió Vernijtől, alig látszik ide a város, keskeny, szabálytalan utcácskák, mint amikor ház épül házra, egymásra, és síkatorok kötik össze a házsorokat a kertek között, kezdem magam a sötétben majdnem otthon érezni. Ujugur-Alma, Almák-Atyja, Almaatya.

Moszkovában, a Tégla-téri piramisnál, a Vértár alatti Lenin-piramisnál, a novemberi október hőse tiszteletére emelt márványsírhegy mellett is így szakadt az eurázsiai hó. Tudod, nekünk oroszoknak az a szerencsénk, hogy hazánk egyszerre európai is, meg ázsiai is. Mondotta volt az örmény-fehérorosz-karakalpak-abház származású műítészné, miközben arról ábrándozott, hogy hazájában, Nagyoroszsországban erősödni fog a vallás és a nemzeti érzés, az, az orosz, a nagyorosz, mert a népnek, különösen a fiatalságnak nagyon hiányzik a hit és az erő, a hit Istenben, s az erőt adó nagyorosz érzés, a megtartó ez meg az. Úgyhogy igen reánk szólt, mikor Kazánra azt találtuk mondani: abban a tatár városban. Kazán orosz város! Hát, hogyne, a fele állítólag már orosz.

A nők, saját nőik, az ujugurok másik szoba földjén ülnék körbe a falnál a szőnyegen, be nem jönnének hozzánk, közénk a házba. Csak a vendég nők,

orosz nők, és a messziről jöttek, ujjur nagyságák kerülnek közénk, körbe a fal-mellé a padokra, úri nők. Itt bent a házban a nagy többség férfiú.

Ujjur lagzi a kitaj határnál?

A fő helyre ültetnek, a szőnyeges falnak dűthetjük fázós hátunk, reggelre fűtés nélkül is fölrobbanunk a melegtől, egymás melegétől, ott, hol az új pár szokott magyar lagziban. Ottan figyel a magyar portya. Magyar portya Ázsia kellős közepén, Kazakisztán szélén, Ujjuria határán, Dzsungária mellett, majd Dzsugáriában, hun csudaszarvasunk turulunk hági az ősi képen, hogy megszűlessék az a Fiú, kiből léssen eljövendő a legNagyobb Fejedelmi Törzs, Árpádé. Jesszusom.

Ahmetzsán szerint ez itten a két műveltség esküvője. Csak az a kérdés, ki kit fog fölcsinálni. Melyikőnk a szarvas, s ki a turulmadár?

Az aszalon: lósonka, lókolbász, többféle lókolbász, sült csirkecomb, húsos derelye, lópaprikás, később báránypaprikás, konyak, vodka, borvíz, sör, alma, szőlő, téli alataui szőlő, cukorka, csokoládé, koreai tészta, francia saláta, kenyérízű lepény? lángos? az aszalon annyi hely nem marad, hogy kávé ivó findzsánk is odatérjen. Úgyhogy borítsd csak ide bele az ölembe.

Míg süt a nap, ránk borul az Ala-Tau havasa, a hócsipkés Tien-San habzó vihara, a kazak-kirgiz-ujgur VilágHavas hétezer méter magas vakító csudája, körbe karikába a Havas, repülőből kiszállván elámulsz, belesüt fehérsége a képedbe, hogy aztán köd támadván erre a hétre beboruljon fölötted az ég, s továtúnjön az előbbi szépség. Mostan este: kívül a sötét, itt belül az ujjur élet. Beszorulva. Föltámadva?

Hazai íz a számban, a fűszerszám miatt? A koreai tészta! A csészében: zöldpaprika-darabkák, kicsi sült húsfalatok, fokhagymaszemek, savanyúság, zöldek, tányérvirágolaj, makaróni: a tészta kolompírból. Kínaiul a tészta: fönt-heao, ha jól értem, ujjurul e különlegesség funcsoza, koreai borsos makaróni. Csak otthon csinálják, vendéglőben ilyet nem kapsz, tudd meg, kukoricalisztből, néha bablisztból.

Szemből az ember, jobb kéz felől meg asszony a frunzei egyetemről, teszi sorjába apránként az egészét a tányéromba, nehogy éhenvesszek. Nem is a turkológus tanárné, mellőle az a másik, anyámformájú, anyámorcájú, jaj, tisztára anyám, anyámmosolyú, anyámszemű, széles, de nem mongol arcú ujjur aszszonyság tömné degeszre a bendómet. Ennem köllene. Mondom: öreganyám tiszta mongol volt! Mi? Mongol? Hahaha, kinevetnek, három óra múlva is ezen derülnek, mongol az öreganyja! Bruhaha! Hallod, ennek mongol volt a nagyanyja, hehehe! Ezekre mondí a néprajzi író: adták maguk a mongol alá! Dzsingisz kán alá.

Ahogy elnézem ezeket az arcokat: nem fordítva tán? Ez a nép az maradt, ami: török. Seholy igazi széles mongol pofázmány, amelyből sűrűen kerül a kazakok közt. A kazak tökéletes keverék; tán leginkább a török előd és a megtermékenyítő mongol hordák ötvözete. Nem úgy az ujjur.

Akszeleu regéli, miután újfönt dicséjük előtte az ujjurokat.

Amikor először mondtátok, föl se vettem. Amikor másodjára dicsértétek az ujjurját, idegesíteni kezdett; de amikor most harmadszor is agyba-főbe istenítitek őket, már teljesen fölbosszant. Mert ezek csak énekelni, muzsikálni, mulatni tudnak! Az a jellemző rájuk, hogy amikor Dzsingisz kán egy nap alatt lerohanta az országukat, másnap már ott volt nála az ujjur vének küldöttsége. Fölajánlották neki a lányait. Hogy amerre járnak a mongol hadak, a leányai, asszonyaik, fiatalasszonyaik, de ha kell, a vén banyáik is kiszolgálják a ka-

tonákat! Végig az utak mentén ilyen kurvaházak voltak Ujjuriában. Csak hogy ne bántsa őket a nagy hódító. Ilyen népet dicsértek, tudjátok meg!

Mondom, ez a kényszerű kurvasors, a szomszéd testvér által ráfogott nemi adózás nem látszik meg különösképp a népen. Annál több, igen érdekes, majdnem tanulságos, a kazakok közt a mongol tekintet.

Kis, kicsi: ujjurul kicsik! Hallod, Lajos? Ezek is tudnak magyarul.

Valóság, az ott, anyám. Juj, ez itt Kisiratos?

Tösztra tösztt, köszöntő egyenként, mindenki. Néha a villany kialszik. Itt-ott üsmerős arcok az asztalnál, minden olyan hazai. Legjobb.

Megáll az ember esze.

Fiam azt mondaná: apa már megint azt mondja, hogy fantasztikus!

Minden nem, de ez.

Ez az ünneplő sereg itten: az egynyelvű írók kicsi közössége. Harminc ujjur író s népe e fészekben.

Akszeli el akar menni Amerikába, bizonyos benne: hogy ha a maja írást elolvassa, érteni fogja! Mert az is innen ment oda, török nép. Mint az öreg kazak az 5. századi bálvány-runót.

Igön! A világon 150 millió török él! Beleszámítottalak benneteket is, mert a magyar: beolvadt török. Asszimilánsok, mondja oroszul, s igen nagy moszkovai nemzetiként parádézik érveléseiben előttünk. Alán Delon is alán, a miénk. Mindenki. Nem jó, hogy a magyar nép több mint a fele ma is vallásos, felült a kereszténységnek, a népnek egységesnek kell lennie! Akkor erős, nem úgy, mint ti, magyarok.

Egy nép, egy állam, egy vezér. Hallod, ez is.

A kazak lány, meséli a mester, ha két udvarlója van, szíve szerint az oroszot választaná, nem a fajtájabelit, mert az erősebbhez húz. Verniji Dzsindzs tiltakozik, fejét rázza, nem úgy van. Mi meg, mi mást tehetnénk, leányaink védjük: magyar nő sose választott magának férjet a megszálló tatárok, törökök, németek, oroszok közül!

Jézusom.

A magyar megmarad, mert saját állama van. Ebben az egyben igaza légyen a néprajzi írónak. Ki úgy gyanítja, a maját folyékonyan olvassa.

Odahaza, Akszeleunál az erkélyen a minap vágott ló darabjai fagynak, szikkadnak, aszalódnak. Nemrég vágta valamely szomszédos szálláson, mert csak a hegyi ló jó, a városi nem az igazi. A lótorból még futja néhány lópaprikásra. Szerinte néhányan még olvasni tudják a 6—8. századi kövek rovásírását, s a gyerekek értik, amit az öregek a kőről leolvasnak. Mint ő a maját.

Amúgy a szorpa, szurpa: csorba! Savanyaleves. A sopan meg: csobán! Pásztor, mert hogy juhász. Oroszul csaban. Csak meg ne hallják a nagyítókat, tót urak, mert még Csabát is bekapják, mint őseredeti pánszláv fészket, mit ugye ezek a hunok kisajátítanak. Úgyhogy ezek tisztára oláh-rumuny-római szavak, úgy látszik, Róma idáig ért el a nagy szójárásával. Nehogy ők is kiáltsák maguk neolatin népnek itten Közép-Ázsiában.

Való, népi mesemondónk regéli: az egyetem előtt csobán volt, akkor tapasztalta. Ha ellés közben a juh megdöglött, más anya alá tették a barikát, más nevelte föl; ez az árva lett a legerősebb a testvérek között! Ilyen a (török) magyar nép Európában.

Azt mondja: Babakuli Bulat. A babak: nagyapa, csabai Babák elvtárs, Jevgenyij Sarusi meg moszkovai orosz ifjúsági író, itthon hallom a rádióban, akad Sarusijev is, Solohov mozi rendezője, tiszta Sarusijev lehetnék én is, ha

nagyon akarnám, a szabadságom megvan hozzá, hát, csak akarnom kell, s máris ehhez a végtelenül hatalmas néphez tartozom, a nevem ily finoman simul ehhez a nagy, új szomszédhoz, jujujuj, Körmendi meg Látó, jól látó ember, úgyhogy. Azt állítja Verniji Dzsindzs, ti ketten tisztára törökök vagytok. Köszönjük szépen.

Nem értik, miért nem izgatja a török népek múltja, művészete, műveltsége, nyelve a magyar ifjakat. Nem értik, hogy is lehet megfélemlkezni a testvérekről, őseinkről, származásunkról. Mondok: Tudja, kedves uram, minket annyiszor letaposott a földre a török, a török népek gyülekezete, az ilyen meg olyan nevű tatár-török-mongol horda, hogy köszönjük ezt a felejthetetlen emlékü rokonságot, a magyar gyerkőcnek a török nevezetről a rablók, gyilkosok, magyarölök jutnak eszébe. Azok, akik a magyart kiirtották a Kárpát-medencéből, alig hagyták meg minden tizediket maguknak. Hogy legyen kit most beolvasztania a kedves szomszédságnak.

Amúgy a forradalom előtt Kazakisztánban kétszáz mecset és húsz pravoszláv templom volt, ma kétszáz templom és húsz mecset van. Hiába, terjed az ateizmus itten, errefelé is.

Nem kér egy kis lópaprikást? Nagyon finom, vegyen, lelkem! Szívesen adom.

Ki tudja, hány ujjur van a világon. Az egyik szerint tízmillió, másikkal nyolc, a legfrissebb, negyedszázados hunn adattár szerint alig négy millió, kiből 3 460 000 Kínában, 95 000 pedig Kirgiz-, Kazak-, Üzbeg- és Türkmenországban él. De azt mondják, vannak Török-, Afgán- és Pakisztán-országban is, szóval körbe karikába, csak a derékszék Kínában, Dzsungáriában, ujjur örendelkező tartományban, Hszincsiang Ujjur Ótonóm Tartományban, a fiúszékek közül néhány a határon túl, már nem a Kínához csatolt hazában, kínai török néptől elválasztván, ujjur törzstől eltávolítván, levagdosván, leszakítván, letépvén, eltávolítván, nehogy túl szabadnak érezze magát ez a nép is, mint megannyi a földön, kire áment mondana már valahány drága szomszéd nagy-nagy hódító piszkos kurva anyja, Ahmetzsán szerint a tízmillió ujjurból 33 ezer Kirgizföldön, 75 ezer itten a kínai határnál a kazaki ujjur rajonban, az ujjur járásiak neve falusi, hegyi ujjur, ők városiak, almatai ujjurok, hát, 250 ezren távol az ujjur járástól élnek itten a nagy-nagy szovjet szövetségben, 8 500 000-en Kínában, úgyhogy ez mindösszesen.

Tízmillió nép féltucat országban, államiság nélkül. Szóval igen szabadon, szabadon kibontakoztathatván képességeit.

Le vele, a kurva anyját! Minek él az ilyen nép?! Minek? Minek kínlódni? Nemrégiben mondták is Kínában a művelődési forradalomban: kispolgári maradvány kisebbséghez tartozni! Minek, amikor az ember önmagától elhatározván, szabadon döntvén, választhatván tartozhat a többséghez is!! Hát nem világos, magad állhatol közénk, senki sem kényszerít, nem világos? Csak ideállol, és már el is van felejtve, hogy te valamikor kispolgári, piszok, nacionalista, rohadt, kisebbségi nemzetiségbe születél, a mocskok, szerencsétlen ujjur anyád jóvoltából. Tied a szabad döntés lehetősége: szabadság vagy rabság. Te vagy az oka, nem én, ha rosszul választol.

Más így állítja: Sinkiangban hétmillió ujjur, Gansuban néhány ezer sárga ujjur, yugur. Ez a lakodalmas nép átjárhat nagynéha a rokonsághoz, innen, a kazaki Ujjuriából kínai Nagyujjuriába. Kazak nem, csak ujjur. Újabban, tisztára, mint Közép-Európában. Közép-Közép, ujjur-ungur—bungur.

Úgyhogy köszöntőre köszöntő, csak nehogy minket is elővegyenek, Lajos már elmondta nevünkben a legelején, Isten éltesse ujjur testvéreinket!

Saját írásuk volt, könyveket nyomtattak ezer évvel ezelőtt — némelyek állítják: ők találták föl a könyvnyomtatást. A mongol vette át az ujjur írást, s mindaddig használta, míg a szocialista forradalom győzelme nyomán a mongol forradalmárok jószántukból átvették az orosz bötűt, úgyhogy azóta csakis kirill. Ámbátor az Új-Arbaton a lemezboltban megismert uráli mongol egyetemista ujjur írással is megadta ulánbátori címét Lajosunknak. Amúgy állítólag az ujjur a mai török nyelvek délkeleti csoportjába tartozik, az özbeggel, szalarral együtt az ujjur—mái-ujgur és a sárgaujjur a turki nyelvek közé. A sárga ujjurok eszerint négyezren vannak, ősi török nyelvet őriznek, buddhista vallásúak. Szari-jugur, jugur még a nevük, őket indult Kőrösi Csoma megkeresni.

Dzsugáriába?

Itt most: ott vagyunk?

Az oroszul költő Szulejmen az íróházi falatozás közben adi elő eme kedvenc adomáját. Fut a nyúl. Kérdi tőle a farkas, mért futsz annyira, kicsi nyúl? Mert jön az orosz lány! És az mért olyan nagy baj? Mert azt mondta, most is ezt ordítja: Levágom minden harmadik nyúlfület! De hát neked csak kettőt adott az Isten! Az orosz lány azt is mondta: Előbb darabolunk, aztán számolunk.

Na ja.

Oroszlánék.

Oroszlánék így szokták.

Mondok a néprajzi író kazak-orosz-moszkovainak: Tudja, koma, nekünk elég volt a nagy nomád hősködésből, Ázsiából! Végigraboltuk Európát, lekasaboltuk a férfiakat, megerőszakoltuk asszonyaikat, falhoz csaptuk kisdedeiket, lánggra lobbantottuk falvaikat, leromboltuk városaikat... Nem, mi nem vagyunk büszkék az efféle magyar múltira. Ha mi akkor ottan nem illeszkedünk be Európába, ha nincsenek ILYEN Árpád-házi vezéreink, csak néhány vegyes lakosságú falu mutatná, hogy itten a Kárpátok alatt valaha valami nagy nép próbált szerencsét, ám nem sok sikerrel. Lennénk tán annyian, mint ma a hunok, kunok, jászok, besenyők, alánok! Rajtunk kívül gy török nép se maradt meg Európában.

Ti burzsoá nacionalisták vagytok, individualisták! Nekünk könnyebb, min nekünk nem mond semmi újat Marksztól, mert mi a legutóbbi időkig közösségi társadalomban éltünk, nekünk így nem esik nehezünkre az átállás. Sajnálunk titeket, ti végigszenvedtéltek valamennyi kizsákmányoló társadalmi rendet. Mi az ősközösségből azonnal belenövünk nagy-nagy, igen-igen szerencsés módon azonnal szinte egyhuztomba a kommunizmusba! Úgyhogy mi vagyunk a fejlettebb társadalom, fejlettebb közösség, mert minálunk még eleven a közösségi szellem, nálunk senki sem akar kiválni, kiemelkedni, mást elnyomni, másra telepedni, hát, a mi műveltségünk kétezeréves, hol volt akkor még Európa, a béka seggénél voltatok, amikor mi itt Ázsiában már műveltséget teremtettünk, közösséget, nem mint ti, Európában, egyénieskedő banditizmust, ti adtátok nekünk Hitlert. Jaj.

Hogy ti meg Batu kánt, Sztálint, arról jobb nem beszélni.

Úgyhogy.

Mukan Ulü Szabit író úr Kazakisztánban a forradalom előtt arab, a húszas, harmincas években latin, majd legvégül is rátalálván az egy igaz üdvöztetőre, a második világháború előtt aztán hirtelen kelleetlen kirill betűvel jelentethette meg könyveit. A kéziratai mindhalálig oroszvezető mivolta ellenére arab betűsek. Amúgy a mukan e török nyelvben kitartót jelent. Nocsak, megint egy vlach mutatvány.

Mint a nevek. Akimzsan, Achimdzsan a kocsisunk, jó ujjur gyerek, Akim Ondris századunokatestvére, amaz Rahimdzsan, Ahmetzsan, úgyhogy akkor bizonyára ujjur avagy kazak Lankranzsan uram is.

Misazsan, Mihajdzsan, Mihály-lélek, Mihály lelkem, mondják, egy pillanat alatt beolvasztnak, erős nép lehet, ha ezzel kezdi, nagyon hihet magában államtalansága ellenére is, lám, mire való az állam, megvannak ezek nélküle is, nocsak, Állam, a tied, bízik megmaradásában. Ha nem ő igazodik a másikhoz, az idegenhez, a vendéghez, hanem ezt a jött-mentet igazítja magához. Lélek. A legkedvesebb. Mihalyzsan, igyék, egyék! Használja az étket.

Parasztasszony, frunzei filológus, törökkutató, kandidátus a sarokban: hallottam-é arról a magyar kutatóról, aki dervisnek öltözött, csak hogy idejöhessen, kutathassa ősei földjét, az ősi rokonságot Turkesztánban, türk világban, Ázsiában, Közép-Ázsiában, Belső-Ázsiában, Vámbérinek hívták, és máris előadást tart születésnapj szomszédságának a nagy magyar keletkutatóról, aki elindult Európából megkeresni ittmaradt testvéreit a magyarnak. Őket, az ujjurokat.

Teremtóm.

Madza: kazak törzs itten ebben az országban.

Dzsungár: török nép Kínában.

Dzsungária: Észak-nyugat-Kína, ezt kereste Kőrösi Csoma Sándor.

Sarusi Ős-Hungáriában? Az igaziban? Mert hogy itthon már újabban azt írja az újságban az embertanos, hogy tán meglehet, nem az Ural környékén, inkábbban errefelé lehetet őseink földje.

Az itteni Batir a mi Bátorunk, Bátorink? Hős, népe védelmezője. Egyfajta török ember. Ahogy Baján meg nemzeti hősük, kiről ujjal pöngetendő kéthúros dombrán a regős kazak akin énekel. Lassan Lajos lelkemmel csaknem dalnokversenyre gyújtok.

Sztalin pálinkáért szalaszt egy kis muzsikot. A csávó hozza a vodkát, viszszaadja az aprót, az üveget meg elejti. Látszik, hogy szándékkal teszi. Sztalin elkapja a fülét, cibálja, te gézengúz, hogy hívnak? Gorbács Mihály a nevem, instálom!

Hát piálni máshová menj, Gorbácsország nem erre való. Az utcákon sehol a megszokott részegek, a két hét alatt egy tökrészeg minisztériumi főtisztviselőt láttunk a Nagyországához címzett Moszkova-parti szállodában, valamint még, bizonyára féltette az állását, attól rettegett, hogy Gorbács őtet is kiebrudalja, úgyhogy, valamint még egy részeg disznót. Hol van ez a korábbi orosz átlagtól. Amúgy Almatában csak az orosz, a kazak nem, egyébként se iszákos a török koma. A verniji lumpenség: az európaiakból toborzódik. Kazak, ujjur, s más ázsiai trógermunkát nem vállal. Inkább jót horkol sátorában.

Qazaqstan. Muqan, a qazaq. Regénye: Adasqandar, Úttévesztő. Tudnivaló erre, a Selyemutas sivatagban nem nehéz eltévedni. Qazaq.

Azt mondja az ujjur: Uj, uj!

Amúgy csujogatóként. Ijujujujujuju, ladába szarott a juh!

Tisztára.

Qazaqistan.

Vannak itt Kínából áttelepült ujjurok is. Egyikük velem szemben: boldog, hogy ma este magyarokkal lehetett együtt! Magyar testvéreivel. Verset fogok róla írni, állítja. Nem csuda, nekünk is ez jár az eszünkben. Eztet megragadni. Megáll az ember esze.

A kazakok közt ezt nem éreztük.

Honnan ez az azonnal föltámadt testvériség?

Ének az ujjur népről, énekel a regös, újabb költő bármelyik, mind jól forgati a pöngetős hangicsáló szörszámját, ének a hazáról, az ujjuréről, hogy elhallgatnak, magukba szállnak, nagyon szép lehet, érzem, mert eddig ez a legszebb, keserű, édes, akár a magyaré, kinek kard nyúl barlangjába; nehéz lehet, ha ily édes egy szem száj, egy szem ének; az énekest társa most csak a muzsikán kíséri. Ha értenék eme ujjur-bujgur nótát a testvéri szomszédok, bizonyára irredentának minősítenék. Az Egészsről énekelni, mi nem is az övék! Hisz annyié az ujjur föld, annyi országé, hogy megszámolni se lehet. Milyen lehet egy szétszabdalt nép éneke a hazájáról, mint széthasogatást, darabokra szagatást semmibe vevő?

Mert hogy a vacsora után, evés közben, első sor kínálást követően előkerül a dutár. Két húr, ujjával pöngeti a regös, másfél-két méteres, és a dalnok, ki a táltosrend tagja! Ki mondhati, már minálunk, hogy a fejedelem hatalma megfogyatkozott, varázserejével immár nem védi a népet, át kell adnia helyét az ifjúnak, az erősek, bátoroknak! Batírnak, annak. Az ujjur regös, minden ujjur regös, eszerint tán valamennyi magyar is regös volt, táltos? A nép ítélte halálra a meggyöngült Álmost? Mert itten látom Ős Ujjuriában, minden ember regös, szent halálra? És az ujjur regös rázendít: vacsorát elköltvén, könynyű italtól föltöltvén, szeretettel eltelvén, szabadságról álmodván: a második versszakba a többi is beleénekel, beledúdol, beledudorász, beledanol, hogy aztán egyszercsak váratlan akár egyházi közös ének fölzengjen eme ujjur házban, megzendüljön az ujjur ének, a közösségi fohász. Így élne egy tízmilliós nép, ha hagynák. Valahogy így nyögne a magyar is, ha testvéri szomszédainak minden sikerül: tízezren az Ala-Tau, vagy a Kau-Káz, netán mégis a Kár-Pát völgyeiben megbújva, utolsó ítéletére várva.

Megvénült eb fekve ugat.

Akkor az ujjur még nincs veszve, mert ez nem vágja magát hanyatt!! És nem ugat!

Az ujjur nem mondhatja azt, amit a cselák huszita nemes hatodfélszáz éve: Inkább ugassak, mint a kutya, mintsem az idegenek nyelvén szóljak!

Először Mongóliában az Orhon folyó menti türk birodalom területét hódították meg (745-ben), a 9. század derekán azonban a kirgizek támadásai miatt — állítólag 840-ben — kénytelenek elhagyni belső-ázsiai hazájukat. Itten, Dzsugáriában a kínaiaktól átvették a manicheus vallást. Az új hit átalakította a népet. A török népek történetében először fordult elő, hogy egyikük nomád népként műveltebb világból, fejlettebb társadalomból származó vallást fogadott el. Átvették gondolkodásukat, világszemléletüket, művészeiket. Ezzel aztán katonai erejük meggyöngült. Művelődni, írni, olvasni, könyvet nyomtatni, gondolkodni, szeretni az embert, az Istent, s nem háborúzni, nem öldökölni! Botrány, kérem, ez már akkor botrány volt, népek temetője, a barbársággal szemben semmiképp sem védett meg eme gyilkostalan szabad és magyar szellem, és ha te nem vagy hajlandó ellenedet, hazádra törő derága szomszédokat ledöfni, majd ő téged négybe vág, karóba húz, megnyuvaszt. Hát. Megtörte őket a kultúra. Hova tűnt a nomád szellem, a Davaj csasz!?! S az ujjur akkor kardjával, attól fogva csakis a kenyerét szeli, nem ellene kobakját, úgyhogy. Piszok puhány! Ordít az ellen, s lekaszabol.

Micsoda degeneráció!

A törzsek széthúzása, a kínaiak elhidegülése, s a természeti csapások végül is az ujjur birodalom fölbomlását okozták. 840-ben egy lázadó ujjur vezér be-

hívja a kirgizeket, szabadítsa meg már ötet az elnyomó ujjur többségtől, szabadítsa már meg az ujjur népet enmagától, hát, s az ujjur kagánt megölték, a székvárost elfoglalták, s természetesen a fölszabadító kirgizek átvették a hatalmat. A legyőzött ujjurok déli, délnyugati irányban menekültek. A délnyugatra futó 15 ujjur törzs Kanszuba ment, a Kínát és Kelet-Turkesztánt összekötő tartományba, az ő maradékuk a sárga ujjur. A nagyobb csapat, az ujjur-derék, a derék-ujjur Turkesztán keleti felében, a Tien-San körül telepedett meg. A perzsa népek régi műveltségének hagyományait őrző turfáni, turpáni medencében alapítottak több századon át virágzó birodalmat. A türköknél kevésbé harcias, de művelődési hatásokra rendkívül érzékeny ujjurokat, írja a könyv, itten újabb hatások érték, úgymint buddhizmus, kereszténység.

Mái Dzsungáriában nagy tó: Uljungur. Szinte ungur-bungur. Újungur. Ómagyar. Dzsungáriában Manasz városa, a kirgiz népek szent helye. Az orhoni székváros, Ordu-Balik felől nem szállnak már Kínát ijeszteni a türk madarak.

A kirgiz roham után két kis ujjur állam alakult, az egyik a kínai Kan-Szu tartományban, Kan Csou, Kocsó, Kancsó fővárossal, ezt 1028—36 közt a tangutok semmisítették meg, a másik kínai Turkesztánban Turfán székvárossal a közepén, ezt meg a 13. század elején Dzsingisz kán pusztította el. Az ujjurok a keleti iráni szogdiaktól kölcsönözték újabb írásukat, mely ábécé az achaemenida korban Iránban bevezetett arameus ábécére vezethető vissza. Az ujjurok közt működő keleti keresztény nesztorianus szekta, a manicheus és a buddhista missziók folytán ujjur nyelven jelentős vallási irodalom fejlődött ki. Nyelvük a mongol hódítást csagatáj, majd turki néven élte túl. A Turpán-medence romba dőlt, homokba temetett városaiból s a tunhuangi Ezer Buddha Barlangból rengeteg ujjur nyelvemlék került elő. Fölhagytak a vándorlással, városias életformát vettek át, földjeiket öntözték, eltörökösítették egész Kelet-Turkesztánt. Négy századig állt fenn eme ujjur birodalom, a virágkor a 10—11. században. 1209-ben kagánjuk csatlakozni kényszerül Dzsingisz kán hadához.

Turfan, ujjurul Turpan. Itten ma százhúszezer ujjur él. Túl a Tien-Sanon, a Tien-San keleti lejtőin. Ők úgy véleksenek, a magyar őshaza: Sinkiang. Embertanilag a magyar nem az ujjurral, hanem az ujjurral azonos.

Ujj-ujjur, ujjuj. Rovásra szogdból lett ujjur, majd arab írás. Úgyhogy most Kínában a derék az arab írás módosított változatával, a hatalmas szovjet birodalomban éldegélő kicsi csöpp néhány százezer a legyőzhetetlen kirill-írás valamelyes változatával él. Hogy értsék egymást, ne csak hallják.

Amúgy még hun tarancsi, hun jerli, hun kásgárli az ujjur neve, s az istenhívő, istenfélő ujjur mi más lenne, mint szunnita mohamedán. Az ujjurság kiváló szerepet játszott a hun törzsszövetség létrejöttében. Hun a kirgiz, hun a kitáj, hun a dzsürcsi, hun a mongol meg a többi máj uralma alatt.

Úgyhogy. Egyszóval.

A kisázsiai török minket kékvérű töröknek tart. A hunivadék ujjurt, magyart.

Igyunk a közös ujjur—magyar határra!

Nem értik a viccet, azt hiszik, hogy megőrültél, úgyhogy evvel ne gyere.

Huj-huj.

Ujj-uj!

Hun-hun!

Ujj, ujj, ordít bele a csöndbe egy dzsigit. Reggelig énekelnek. Az ujjurok

nagy-nagy humoristája jó, csillogó arany fogaival örült hahotára gyűjtja népét. Az emberek egy-egy csattanójára egyszerre, szinte intésre égzengést utánzó röhejbe kapnak, mint apám adomái után az otthoniak.

Dzsindzs-Gauhar-Gyöngy.

Én, az ember dzsán vagyok, az asszony han. Lélek. Rózsám: Gyöngyhán, Dzsindzshán. Lengyel-kisorosz tolmácsnőnk se hagyják békén, öbelöle meg Irahánt csinálnak. S nézd csak, tetszik neki!

Ismeri Kongurt? Nagy tudós! Európában él, magyar, de a legnagyobb törökkutató.

Hozzák a lópaprikás(hús)t, nem szedek, nem kérek. Figura? Kérdi az anyámforma, hasamra, csipőmre mutatva. Meg hogy: ő nem figurázik, ő biza eszik, ami jólesik. És megint az a harsogó vidámság, Misazsan figurázik. Féltem a vonalaimat. A professzornő Kirgizföldről vagy százhusz kiló. Lajosom meg Lajzsan.

Zsigitek, lóra! Mintha ezzel végződne ez az ujjur nóta, s már jön a következő regös, új, más dalba fogva, dallal danolva.

Van újságjuk is, Zelinogradban és környékén élnek, vannak vagy egymillióan. Íróik is vannak, a kazak írószövetségnek van több német tagja is.

Millió német él Qazaqistanban Celinográd körül. Nagyon dolgoz, igyekvő, ügyes ember a német, az itteni, de nemrég kimutatta a foga fehérét. Brezsnyevet rábeszélte, az el is fogadta, hogy német autonóm tartományt alakíthasson Zelinográd székhellyel. Most aztán előjött, milyen nacionalista, fasiszta nép, uralomra törő piszkos burzsoá gondolkodású, burzsoá nacionalista a német! Eddig csöndben volt, csak dolgozott, tette, igyekezett, miután Sztalin kitelepítette a volgai hazájából szerte Szibériába, középső Ázsiába, ide sompolygott titokban szinte valamennyi, Celinográd köré tömörült, és nem kikiáltotta volna az önrendelkezést? A Szovjetunióban, állítja a kazak-orosz-nagyorosz-szovjet néprajzi mesemondó, senki más nem akar önrendelkezést, csak a német. Mert a többi, míg lehetett, megkapta az autonómiát. Mert a német: fejlettebb a többi kicsinél? A többi mostanra megerősödő apraja népnél? Most aztán megmutatta, hogy gondolkodik. De a nép szembeszállt velük, tiltakozott a nép, megmutatta a nép, milyen erő van benne, milyen hőstettekre képes, ha rászorítják: tiltakozott a nép, fölvonult, tüntetett, nem csinálták meg. Most megint csöndben vannak. Mondok: melyik nép? Természetesen a kazah. Mert, mondok: a német is nép. Sőt, mi több, fasiszta nép márpedig: nincsen. Nem hisz nekem, sehogy se hiszi, hogy a német nép nem fasiszta nép. Merthogy akkor ki a jó Isten fasiszta, ha a német nem?

Ez az, akkor ki.

Ez az, ami tudni való.

Amit senki se tud.

Ha nem akar.

Amúgy.

Na jó, a német, de: a zsidó! Nekünk, kazakoknak szerencsénk van, nálunk nincs zsidó! Sajnáljuk az orosz, van nekik vagy tizenötmillió zsidajuk, mennyi baj van velük! Szinte mással sincs baja az orosz, mint a zsidajával. Feszt nyugtalan, nem akarja magát kollektivizálni hagyni, megmaradna annak, ami, mózesvallásának a vallástalanság tengerében, és akkor még a tudósok, írók, tudjuk, miért olyan nagy fiúk, szóval éppen ők az ellenzékiek, európaiak, éppen ők, nehogy már, menjenek haza Jeruzsálemba!

Mennének, ha engednék őket.

Ez az, hogy mind elárulja a hazáját!

Melyiket, mucus, melyiket: aztat az ósit? Ahonnan elúzték őket? Vagy eztet az újat ottan az Amur mentén, Amurországban, Zsidó-Amur-Tartomány-Országban, ahova kitoloncolták őket? Melyikben, melyikből, melyiktől, melyikhez, melyik, he?

Szegény oroszok nem bírnak a 15 millióval, nemrég jártam Budapesten, láttam a képernyőtökön, ott is mennyi a zsidó. Sajnálalak benneteket, nektek sem lehet könnyű dolgotok.

Az ötszáz tagú kazak írószövetségnek hat német tagja van.

Na ja.

Kikevert műítésznénk Moszkovában sopánkodik: még a mi nemzedékünk hagyján, őrzi a hagyományt, de ezek a legifjabbak! Semmi tisztelet, semmi hasraesés! Az ezerpillantású nagyorosz né műítészeteiben hálátlanok nevezi az ifjúságot, az újabb írókat, a legfiatalabbakat, hálátlan nemzedék, hálátlanok. Mert hogy háládatlan egy népség! Elfelejteti, amit eddig minden nemzedék szentírásnak vett, hétszentségnek, alapnak, bizonyosságnak, eltántoríthatatlanul hitte, hogy ez a legjobb, nem feledte, hogy apja, öreganyja, éhen vezett, s hogy mit jelent nekik, e nemzetnek a mai világ, mennyivel jobb, szebb, drágább ez, mint ama hajdani piszkos izé; nem, ezek a külvilággal, ne adj Isten, Amerikával vetik össze a mi egy szem kicsinyded hazácskákat, hogyne, hogy ottan mi van, meg itten, eztet összehasonlítgatik és akkor aztat találják mondani, amit kimondani se lehet, ezek a rohadt kölykök!

Ötet is: karakalpak anya szülte. Miután apját a sztálini népszabadság Kazakisztánba számúzta, itten lett párja az a bennszülött, úgyhogy ő már tisztára szovjet ember. Se ez, se az, semmiféle kizárólagosság, semmiféle egy szem nemzet, csakis a birodalmi nemzet tagja! Így érthető, hányféle ősei voltak neki.

Úgyhogy.

Mondok: tudják, kedveseim: magyar író sose válik angol, francia, német vagy japán, netán egyéb nyelven író önmaga tolmácsává! Magyar író nem olvad be. Se Nevijorkban, se Kamcsatkában, se Rómában, se az isten micsodájában.

Ilyen a magyar bárd.

Erre a megoroszosodott szovjet írók: igen, ebben nagyon rokon lélek a két nép, a magyar meg a nagyorosz! Ők is, ugye, máshonnan jöttek, tatárból, kis-oroszból, miegymásból lettek nagyorosz írókká, mert ez a nép úgy vonzza magához a környezetét, a kisebbeket, mint a magyar. Ugye Petrovicból is Petőfi lett!

Aztat. Aztatattat.

Csingiz Türekovics Ajtmatov. Apja Türekuli; türi: úr, kuli: rab, Ajtmat Türikülö Csingiz, ő is hagyta magát, Csingiz Ajtmatov, Ajtmat fia Csingiznek két felesége van, az orosz Moszkovában, a kirgiz Frunzében. Fél évig itt, fél évig ott él, ezért tudja olyan jól mindkét nyelvet.

Csöbörcsök? Nyesztercsöbörcsök? Jere, környékbeli városban kapol szálást. Milyen nyelven beszélnek, oroszul vagy románul? Kongur Moszkovában beszélt csöbörcsökivel, él még bennük a magyar származás tudata. Biztos a kisebbik rosszat választották. Az orosz, sejteti a haver, szóval, hogy nem a rumunyt.

Világos után jelezte a magyar vasutas, hogy vagonokban szállítja keletre a moszka a magyart. A tiltakozás hatására visszavitték őket. Mielőtt hazakeresztették volna a magyart, végig kellett nézniük, hogyan végez a mellénk állt

moszka katonákkal a rájuk küldött kozák század. A kozák vaspaták belegázolták a magyar forradalom hatására cáratyuskájukat eláruló moszka bakákat az unghi földbe.

Ja, ja, Nóviy-Bizánc. Ja, javolf, trétyij Róm. A novogyevicsi kolostort az álladalom visszaadi az egyháznak, a múzeumból ismét monostor lesz, s pár év múlva, amikor ünneplik az orosz nép megkeresztelkedésének ezredfordulóját, itt lesz a cécó, a hajcihő, a novogyevicsi kolostorban, hol berendezkedik minden oroszok pátriárkája, az a moszkovai. Mögötte a temetőbe tilos belépni, csaknem.

Nutriabőr, szőr kalpag. Kucsma, kalap, sityak, süveg minden moszka embör s asszony fején, tökfödő gyanánt végig az Új-Arbaton. Nutriakalpak, patkányfejűek. A régi Arbat kezd magára hasonlítani.

A Moszkova-parton szíók százai, s varnyú híján csóka károg: kár, be kár. A Kisoroszsország Szállóban a személyzet valamennyi hölgytagja arra vár, hogy fölcspid, fizess neki a külföldi fizetőszközöddel, bele, bele a gelebébe az arany nyakláncot, az arabja már veszi is, viszi a takarítónőnek a nyakravalót, a másik, négere meg vacsorázni csalja a nagyságos emeletügyeletes asszony-ságot, kinek kötélvastag arany asszonygyűrű az ujján. Kész kupleráj ez a ház.

Node vissza Ujguriába.

Otthon, a falumban ilyen arcokat látok. Otthon, a falumban. Mire a válaszuk: rögtön rávágják: azonnal rámolvassák: menten belémszeretnek: akár én öbeléjük: szerencséje, hogy falun született! A szellemem igen! Szerencsém, hogy kisiratosi lehetek.

Itt vágják a szemembe, itten, a kínai török nép asszonyai.

Ujgur lagzi. Ős-ős.

Alig térünk, sokan vagyunk, túl, a gazda föláll, végig áll, szolgálja a népeket, házról házra jár, tekintetével irányítaná, ha tudná, ha lenne benne erő az ünnepséget, ám ő másfelé, befelé figyel, tán ő is költeményen spekulál, hogy eztet aztán megírom, a teremburáját, csak táguljon innen ez az irdatlan tömeg, csak egy kis csönd! Nem kemény ujgur, író-ujgur ökelme, lágyabb a többinél, esetlenebb, alig meri könyveit nekünk átnyújtani, szégyenlős, kedves, zavart.

Akinek ennyi lánya van.

Jubileum? Évforduló? Fordulója életének? Fél századoknak? Egy nép itten élni akar, megélni, túlélni, szabad lenni.

A doktorné hogy emeli kandidátusi poharát, lógati róla a tészttát. Örül. Dutár. Akszakalok, dzsigitek.

Köszöntő köszöntőt követ, itt mindenki tud beszélni. A család, a teljesség: véd, bátorít, nevel. A nemzetség, a nemzet, a nép. Az ujgur.

Zene, ének. Tánc. Köztük még én is megtanulok szónokolni. A tánc: méltóságteljes, délceg járás, tartás, a kar kétoldalt szárnyall. Némileg merev.

Dúdolik, ritkán egy-egy előre énekel, beleszól, igazít. Más: olvassa költeményét. Jóízű százkilós bihari asszonykacajok: Hujjon a férgese! Család, nemzet, családnyi nép, cseléd kicsi ujgur haza.

Almatában ujgur színház, a világ egyetlen ujgur színháza. Idejönnénk, meglesnénk. Tanakodnak, lehet, hogyne, a vendég kérése, aztán másnap mást mondanak, mégse, ezt azért hagyjuk, utóbb kiderül, mert össze akar dűlni a világ egyetlen ujgur színháza, meg a színvonala se túl magos, úgyhogy erről inkább ne beszéljünk, erre föl visznek el bennünket az ujgur író fél százados születésnapjára, hát, ujgurságunk, amott az meg lengyel hadifogoly, a háború

eleje óta él itt, nem levelezhet külföldiekkel, úgyhogy otthonról, szép Lengyelországból mások hozzák be neki a levelet, ittenivel megcimezzetik, s így jut el hozzá az otthoni, a hazai szó. 49., 14—18., 41—45. után 56. is meghozta Szibériába az immár hagyományosan ideküldendő magyar foglyokat, hogy a legveszedelmesebbek, akik a legkevesebbet tudnak, ám akikről jobb, ha továbbra se tudunk, örökre itt maradjanak.

S míg körbeszaglásszuk a birgepaprikást, a dzsigit lant nélkül nekiáll hangját rezgetetni, hazájáról? szerelméről? dalolni.

Almata időjárása olyan, mint a lány: havazik, nagy hideg van, holnap 15 fokra melegszik, minden olvad, fölolvad.

Vernij, verniji gyöngy.

Ez most: altató, mondik. Vad férfiröhej. Ja, altati az embör a szomszéd lányát. Beleringati magát. Hahaha, Bruhaha, Ríííí.

Nagy népi színész jön: Csak-Csak. Humorista. Ez a neve, mert gyakran mondta, „Csak”; nem ugyanaz, mint a magyar csak, csak rajta maradt.

Adomázik. Történeteit mesterien adi elő. Arcával. Hangjával, kezével, tés-tével is alakít. Fapofával adi elő, fetreng a nép. No lám, széptanár komák: ily régi az adoma, az anekdóta, a vice! Ősi, paraszt, igaz, örült jó. Vad ujugur hahota.

Meséli: a hegyi, mezítlábas, és a városi ujugurok fociznak. Ezt a meccset közvetíti. Mint a hangosbeszélő-bemondó. Mái eset, ősi előadás. Élő adás.

Fehérre meszelt balkáni fák a verniji uccákon, mongol, kínai, orosz, német, koreai arcok, Isten hozta, a nagy Boga Úristen. Nyakra-főre. Az orosz határmenti katonaváros, mint kazak székhely vernijien kék: kolonialista stíl szerint épült múlt századi házak tengere az emeletes tönkreoroszosított neoklasszicizált tömegtömbklakásosházak-telepei között. Míg ez Attikából idáig ért, fölismerhetetlenné vált benne minden szépség. Oroszosan népi klasszicizmus a száműzöttből lett polgár házán.

Zar-zaman, mondi a qazaq, gyászos kor, midőn a moszka gyarmatosította a végtelen tájat Ázsiában. Zar-zaman. A zsilin-bász meg: kígyófej. Zsilin, no lám. Szálem.

Az Abaj-szobornál násznép, általános fényképezkedés, öröm, itten most kazak minden, este, mozi előtt, hószakadásban, hófüggöny mögé bújva, fázósan összebújva a Qazaq Hazában, annak verniji nevezetű moszka székvárosában, verniji Dzsindzs. Fúj, disznók! A bérkocsis nem veszi föl az idegent, az európaiat, éjjel is tovahajt, ott hagyja a fehér népet, a pénztáros nem ad nekik jegyet, tisztességes qazaq lány nem néz reájuk, bárban, diszkóban, bálban nem megy el vele táncolni, kérddheti tőle a buszon, trolin, villamoson a fejbőrű ellenőr: Lányom, hun a jegyed? Találd meg, mondi qazaqu, hogy értse a csak moszkául érkező kalauz. Ordítani kezd a moszka, mert hogy nem érti az őslakót, a bennszülöttet, ide a jegyet, mert elvitetem, hívom a rendőrt, mert-hogy nem érti, hivati, hisz őneki van jegye, hát hogyne lenne, csak hát mit tegyen, ha nem úsmeri eléggé a szovjet anyanyelvet. Mit tehet az ellenőre, dúlván, fúlván odábbáll. Ezek a piszkos nacionalista, indeterminista burzsuj-nacionalista takonypóc qazaq lányok. Egyetemisták! Fúj. Nem értjük, mondjuk neki. Nem büntethet.

Vernij. Verniji zar-zaman.

Ha majd.

Fagy.

Zar-zaman.

Lótor.

Lóval torozás. Lóvágás utáni diszvacSORA. Lóvágás fölötti tor. Lóölés. Lókolbász. Az orhoni őshazában a mongol „bódog” nevű mormotakolbászt eszik.

Ujgurék a szószóló, a főember (akár a magyarilagziban a vőfély), a dolkun táncol először, s ő az előénekes is. Végig szóval tartja a gazda helyett a népet. Két szónoklat közt ő viszi a primet. S már kezdi, elsőként a táncot. Maga! Szárazon járja. Más jön, őkelme leül. Néhányan hozzá tapssal adik az ütemet. Melléáll a második, akszakal után karaszakal ifi a harmadik. S már ketten embőrök. Majd ők el, újabb jön, szakálla is kender, s néhány lejtés után a szeretője. Ki lelép, s már maga mutogati kezével, ropi ujjával az UJGURÓST, állami díjasok járják, állami díjas ujjur-szovjet írók, költők, irodalmárok, nyakkendősek. Aki kiáll a kettesből: int valakinek, annak kell a helyére szállnia.

Szemben velem átellenben éppen a keleti-tót arcú költő, ki ha hazamegy, megírja, mondom, ő élvezi tán a legjobban ezt a törökujgur bulit. S már csalogati asszonykáját! Ki szégyenlősen viszi ki a ház közepére, potom nyolcvankilenc kilóját. Új jön: mázsás ujjur leány maga jári.

A házigazda hat lányából az egyik.

E pillanatban az ujjur nem érzékeli a zar-zamant, aztat a szomorút. Ebben semmi abból, ez: turki.

Turki mars ki, mondtuk volt, ám ez más turki.

Most a gazda, írógazda leánya merevíti magát táncba. S elvisznek engem is; könnyű Mihályt táncba vinnie ennek a drága testvér népnek.

Brezsnyev-tértől a Dózsa György útig egyhuztomban csak a nagy-nagy fáklvás menet.

Mihalydzsan, énekeljen nekünk! Aztat, jó hogy nem amaztat, természetesen magyar dalt! Lajzsán, úgy is mint Lajhardzsán mondotta volt az ünnepély elején a köszöntőjében a magáét, akkor mostan reám kíváncsiak. Nem a ragozásra, csakis a magyarra. S némi fejtörés után megszólalok. Réten, réten, sej a csabai réten... Dörög a taps, akár mikor a képernyőn hallom: Miklósunk meg RKP, Miklósunk meg RKP, Miklósunk meg RKP. Közben egy-egy ismerős szó, például a haza után a törökkutatóné ismétli boldogan, haza, rágja, forgatja a saját, ujjur-magyar szót. Azt mondja orosz Irénke: akkor mostan lefordítom, mit énekelt Mihály. Nem kell lefordítani, így is értjük. Értik.

Mindenki ölel, mindenkit csókolni kell, benn s kinn általános fényképezkedés a disznótoresti udvari félhomályban Ujjur-Almatában, NEKTEK IS UGYANAZT MONDTA MARKSZ, MINT NEKÜNK, akar Allah avagy Jézus Krisztus, növezz nagyra a szakállatok, és újabb fénykép: gazdával: barátokkal: ház: garádics: veranda: fűstház előtt az udvaron: kapuban: ide nézz, törökméz!

Uj, uj!

Akkor most búcsúzóul igyunk arra, hogy a népek megértsék egymást! Előbb csak: hagyják békén egymást. Aztán majd jöhet valamikor a megértés.

Hallod, ez bibliai bölcsesség.

Uj, uj.

(1985)